

De boerderijen in de Breesaap

Hiermee vervolgen we het verhaal over de Adrichemmer en Breesaaper Tienden, waarvan de geschiedenis terug gaat tot de eerste schriftelijke gegevens over Velsen in de achtste eeuw. Het gebied waar deze tienden geheven werden heeft door de eeuwen heen meerdere landschappelijke veranderingen ondergaan, veroorzaakt door de natuur en door de mens.

Vanaf de 17e eeuw tot in de 19e eeuw lag hier een zeer fraai afwisselend landschap met zomerverblijven en boerderijen. Van dit alles is nauwelijks iets overgebleven. In dit artikel ga ik in op de geschiedenis van de boerderijen in de Breesaap dat, zoals in het vorige artikel vermeld, een onderdeel is geweest van Adrichem. Op de geschiedenis van boerderijen in het overige gebied van het voormalige Adrichem hoop ik later terug te komen in één of meerdere artikelen.

Jan Morren

Van de late Middeleeuwen tot de 17e eeuw

TOEN IN DE 15e eeuw de Breesaap ontgonnen werd konden we bij de boeren in de Breesaap twee categorieën onderscheiden, namelijk huislieden en welgeborenen. De burgers waren verplicht om botting en schot te betalen. De botting was een minder bekende soort belasting die in die tijd niet overal in Holland werd geheven. Het schot was een belasting die werd geheven door de grafelijkheid.

De welgeborenen waren net als de edelen en de leenmannen vrijgesteld van het betalen van schot. Zij namen dus een bevoorrechte positie in ten aanzien van de huislieden. Er waren in die tijd nog andere belastingen of heffingen maar het zou in het kader van deze publicatie te ver voeren om hier op in te gaan. Zij die hier meer over willen weten verwijs ik naar de publicaties van Ronald de Graaf "Oorlog om Holland 1000-1375" en van A.J. Allan "Het Kennemer landrecht van 1274 tot het begin van de Republiek".

Bert Koene komt in zijn onderzoek naar de welgeborenen tot de conclusie dat de mogelijkheid bestaat dat welgeborenen in het vroege graafschap Holland een stand van eenvoudige, boers levende edelen vormden en dat zij afstammen van een bevolkingsgroep die in de Frankische tijd op domeingoederen gevestigd was. Het oude Adrichem is een deel geweest van een Frankisch domeingod dat in Kennemerland lag. In het gebied van Adrichem woonden in de 15e eeuw welgeboren lieden, waaronder het geslacht Roos. Of er toen welgeborenen wonen in de Breesaap is nog niet aan te tonen. De kans hierop moet klein geacht worden gezien het geringe bewonersaantal.¹ We mogen ervan uitgaan dat in de Breesaap voornamelijk huislieden het boerenbedrijf uitoefenden.

Over de boerderijen in de vroege periode van de Breesaap tot aan het begin van de 18e eeuw is niet veel bekend. Het is aannemelijk dat de boerderijen aanvankelijk bestonden uit houten bouwsels die hier door de boeren werden gebouwd op het pachtland in de Breesaap. Deze houten opstallen kunnen hun eigendom geweest zijn maar dit is niet aan te tonen, omdat uit deze vroege periode geen gegevens zijn te vinden over de verkoop van de opstallen in de Breesaap.

In latere tijd waren er opstallen in bezit van de eigenaren van de Breesaap. Dit blijkt uit het feit dat er in 1647 door Nikolaas van Adrichem 20 morgen land met een huis werden verpacht aan Pieter Pieterzoon.² Uit deze periode kennen we meer namen van boeren die een boerderij hadden in de Breesaap. Zij worden genoemd bij het eerder genoemde geschil over de betaling van Adrichemmer tienden met het klooster van Sint Jan³. Toen in 1448 de boeren die gezaaid hadden in de Breesaap

---

¹ Allan A.J., *Het Kennemerlandrecht van 1274 tot het begin van de republiek*, Amsterdam 2005, p. 31. Graaf, Ronald de, *Oorlog om Holland 1000-1375*, Hilversum 1996, p. 65.

Koene Bert, p. 60 t/m 62, 93 en 125 t/m 130

² Pruisers A.P., Vos H.H. de, Valk L. van der, *De geologische en landschappelijke ontwikkeling van het Breesaap duingebied*, Tijdschrift Holland 1991, p. 118 t/m 128.

³ *De Adrichemmer en Breesaaper tienden*, Jan Morren in Ledenbulletin 30 HGМК, Beverwijk 2007

werden uitgenodigd bij de Raad van Holland in Den Haag, om daar uitleg te geven waarom zij geen Adrichemmer tienden wilden betalen, werden de volgende namen genoemd:

Claes Brouwers, Jan Gerijtszoon, Huge Louwerenszoon, Dirck Willem Benenzoon, Coman Huge, Symon Tymmerman, Jacob Janszoon, Wouter Aelbrechtszoon, Jan Aelbrachtszoon en Pauwels Pieter Simonszoon.

Of zij alle een boerderij in de Breesaap hadden is niet bekend. Mogelijk zijn er onder hen enkele die hun boerderij buiten de Breesaap hadden staan. Pieter Pieterzoon werd toen al niet meer genoemd. Mogelijk behoorde hij niet tot de groep die bezwaar maakte tegen de betaling van de tienden.

De boeren hadden in die tijd dus te maken met de betaling van de tienden, van belasting en van pacht. In een jaar dat de oogstobbrengst tegenviel ging in verhouding ook de betaling van de tienden omlaag, maar de belasting en de pacht bleven dan op het boerengezin drukken. In de huwelijksvoorwaarden tussen ridder Jan van Mathenesse en jonkvrouw Maria van Claijs van Assendelft in 1507 werd vastgelegd dat de opbrengst van de pacht in de Breesaap per jaar veertien pond en drie stuivers bedroeg.⁴ In hoeverre de eigenaren van de Breesaap zich ridderlijk gedroegen in het verlagen van de pachtsom bij een slechte oogst is niet bekend. Karel V probeerde tijdens zijn regering, van 1519 tot 1558, een algemeen belastingstelsel in te voeren wat ten dele lukte. Dit belastingstelsel ontzag de rijken maar drukte zwaar op de landbouwers en de lage adel. Er werd een belasting ingevoerd van de 10e en de 100e penning en van het morgengeld. Uit de belastingkohieren van Velsen blijkt dat het hier ging om een belasting op het gebruik van huizen en land, onafhankelijk of dit gehuurd, gepacht of in eigendom was. Hiervoor werd de huurwaarde van het onroerend goed getaxeerd waarop de 10e penning berekend werd. Als het om land ging werd de gebruikte oppervlakte vermeld in morgens. Later werd de oppervlakte ook in andere eenheden vermeld. Aanvankelijk kan men uit de kohieren, die beginnen vanaf 1543, niet opmaken of men te maken heeft met een eigenaar/gebruiker of met een pachter/gebruiker. Pas vanaf het kohier in 1553 kan men dit onderscheid wel maken. In dit laatste kohier lezen we dat Jan Sijmonssoen Roos, waarvan we weten dat hij een welborenman is, deze belasting wel moest betalen.

De ingevoerde belasting door Karel V was dus zeer in het nadeel van de welgeborenen. Op deze familie Roos hoop ik terug te komen in volgende artikelen over de boerderijen in Adrichem.

Na de dood van Karel V zette diens zoon Filips II de belastinghervormingen door. De kohieren werden steeds gedetailleerder maar in het heffingssysteem kwam weinig verandering.⁵

In de belastingkohieren van Velsen uit de 16e eeuw krijgen we wat meer duidelijkheid in de boerderijen en hun bewoners. In het kohier van 1562 worden de getaxeerde huizen en hun eigenaars in de Breesaap genoemd, waarbij vermeld wordt dat zij niet het eigendom van grond hebben. De Breesaper duincroften die liggen in de Breesaap worden in het kohier beschreven als "dorre en snode landen". Huizen en hun eigenaars in de Breesaap zijn:

Het huis van Thijs Gerritssoen getaxeerd op 2 gulden, 10e penning is 4 stuivers.
Het huis van Heynricx Jansoon getaxeerd op 25 stuivers, 10e penning is 2,5 stuivers.
Het huisje van Jan Dodt getaxeerd op 25 stuivers, 10e penning is 2,5 stuivers.
Het huis van Claes Franssoen getaxeerd op 30 stuivers, 10e penning is 3 stuivers.
Het huis van Claes Jansoon getaxeerd op 25 stuivers, 10e penning is 2,5 stuiver.
Het huis van Cornelis Pieterssoen getaxeerd op 3 gulden, 10e penning is 6 stuivers.⁶

Aan alle voornoemde personen werden croften in de Breesaap verhuurd, maar er werden ook croften verhuurd aan personen die wonen buiten de Breesaap, ondermeer aan de oostzijde van Aercommerduijn. Eén van deze personen is Engel Aelbertssoen, beëdigd taxateur van de 10e penning.

In 1562 zijn er totaal 6 huizen in de Breesaap, in 1570 is dit toegenomen tot 8:

Het huisje van Antonis Pieter Korssen
getaxeerd op 2 gulden, 10e penning is 6 stuivers, 6 penningen en 2 mijten.
Het huisje van Jan Cornelissoen Dodden
getaxeerd op 30 stuivers, 10e penning is 4 stuivers en 13 penningen.
Het huisje van Jan Dirkssoen
getaxeerd op 20 stuivers, 10e penning is 3 stuivers en 3 penningen.

Afbeelding 1

Het gebied van de Breesaper en Adrichemmer tienden rond 1729. Gedeelte van de kaart van Kennemerland, ontleend aan M. Brouerius van Nidek, Het Zegepralant Kennemerlant, Amsterdam, 1718-1732.

4 NHA. Klooster Archieven/ Stad Archief Haarlem, kast 32-134.14.1.

5 NA. P.N. van Doorninck. Inventaris van eene verzameling Charters betrekking hebbende op de geslachten van der Does, Duvenvoorde, Mathenesse enz. Haarlem 1895.

6 Eén gulden is 20 stuivers en één stuiver is 16 penningen.

Een woongedeelte van een boerderij in de Breesaap. De versterkingsboog in het metselwerk boven de deur, de roedeverdeling en het aanbrenge van een schuifraam geven aan dat het gaat om een boerderij gebouwd aan het eind van de 17e eeuw. Aquarel Jan Striening 1853.

- Het huis van Cornelis Pietersoon
getaxeerd op 2 gulden en 10 stuivers, 10e penning is 8 stuivers.*
- Het huisje van Claes Fransoon
getaxeerd op 30 stuivers, 10e penning is 4 stuivers en 13 penningen.*
- Het huisje van Claes Jansoon
getaxeerd op 35 stuivers, 10e penning is 4 stuivers 1 milt.*
- Het huis van Cornelis Dircksoon
getaxeerd op 2 gulden, 10e penning is 6 stuivers en 6 penningen.*
- Het huis van Heynrick Jansoon
getaxeerd op 2 gulden, 10e penning is 6 stuivers, 6 penningen en 2 mijten.⁷*

In deze twee overzichten zien we dat twee huizen na 1562 van eigenaar veranderd zijn.⁸ Bovendien zien we dat de 10e penning in 1562 rechtstreeks berekend werd uit een taxatie in guldens. Als men rechtstreeks de tiende penning uit bijvoorbeeld 2 gulden zou berekenen komt men uit op 4 stuivers. Maar in 1578 is dit niet meer mogelijk omdat aan de penning een Hollandse waarde is toegekend. Er volgde een omrekening voor de bepaling van de 10e penning.

In 1639 woonden in de Breesaap:

- Cornelis Pieterzoon Ouwenelen,
Cornelisgen Engels de dochter van Grietgen Cornelis wonende tot Noordwijkerhout,
Jan Cornelis Bruyn zoon van Annetgen Engels,
Cornelis Leendertzoon Knaep,
Jan Dirckszoon Timmerman,
Trijntgen Gijsberts dochter van Grietgen Jans,
Willem Jeroenssen, Taems Claessoon,
Jan Engelszoon zoon van Sijntgen Claes,
Cornelis Corneliszoon duynmeyer en
Willem Pieterszoon.*

Het aantal bewoners was dus toegenomen tot 10. Met deze personen werd overeengekomen dat Johan Claes van Lijn, de procuratiehouder van Jonkheer van Matenesse, de landen kon blijven verpachten zoals het eerder gebeurde.⁹

⁷ Eén penning is 3 mijten.

⁸ NHA. De kohieren van de 10e en 100e penning en van het morgengeld, Velsen, toegang 151.1 inv. nr. 419 t/m 423. Encarta Encyclopedie Winklerprins 1993-2002 Microsoft Corporation, Belasting.

⁹ NHA. De kohieren van de 10de en 100e penning en van het morgengeld, Velsen, toegang nr. 151.1 inv. nr. 423 en 424.

Als we de namen in de beide voorgaande lijsten vergelijken zien we dat de namen Pieter, Jan en Claes in alle lijsten voorkomen. Dit kan er op wijzen dat de opstallen van de boerderijen vaak in erve overgingen van vader op zoon of via de vrouwelijke lijn naar de schoonzoon of kleinzoon, wat ook een verklaring kan zijn voor het feit dat we nagenoeg geen verkoopakten zijn tegengekomen van de opstallen in de Breesaap.

In de archieven vinden we pas een verkoop in 1623. In dat jaar verkocht Cornelis Cornelis alias Joncheer, die oud schepen van Velsen was, een boerderij in de Breesaap aan zijn schoonzoon Engel Huijgen. Het geheel wordt omschreven als een huis en woning met een hooihuis en de beplanting die daar bij staat, dat staat in de Breesaap op de grond van de Edele Joncker van Maetenes.¹⁰ Ook bij deze verkoop bleef de boerderij binnen de familie.

Vanuit de 16e eeuw tot het begin van de 18e eeuw is er geen opvolgend overzicht te krijgen van de eigenaren van de boerderijen in de Breesaap. De belangrijkste reden hiervoor is het beknopte notarieel archief van Velsen en het daarmee beperkte aantal erfakten in deze periode. In de beschikbare transportakten uit deze periode wordt alleen gemeld dat een boerderij ligt “in de Breesaap”. Daardoor zijn ze niet precies te lokaliseren. Door deze twee punten zijn de boerderijen die in de 16e en 17e eeuw genoemd worden niet te koppelen aan de later bekende namen van de boerderijen.

Op de kaart van het *Hoogh-Heemraetschap van de Uytwaterende Sluysen in Kennemerlandt ende West-Vrieslandt* uit 1684 wordt de Breesaap wat meer in detail weergegeven. Er staan dan 10 gebouwen in de vlakte, waarvan het merendeel een boerderij zal zijn. De houten boerderijen zullen dan voor een deel al vervangen zijn door steenbouw.

De vlakte was omringd door een afwateringssloot om het overtollige water af te voeren. Deze afwateringssloot was aangesloten op het Watergat dat van de sloot naar de Noordzee liep en op de Scheijbeek die van de sloot langs de grens tussen Wijk aan Duin/Beverwijk en Velsen stroomde naar het Wijkermeer. Door de eeuwen heen hadden de inwoners van de Breesaap grote moeite om het Watergat open te houden. De duinen waren in die tijd dun begroeid, waardoor stuifzand steeds de afwatering belemmerde.

Een ander probleem was het grote aantal konijnen in de duinen die het gewas op de velden als voedsel gebruikten. Het kostte veel moeite om deze konijnen buiten de velden te houden. Het graven en openhouden van de ringsloot zal hierin toch een belangrijke bijdrage geweest zijn.

In 1627 woonde er al een duinmeier in de Breesaap die belast was met “verbeterschap van de duijnen” die hij in pacht had van Nicolaas Wouterssoon, burgemeester van Haarlem. Het was Jan Pouwelis. Hij verkocht in dat jaar de opstal van zijn boerderij in de Breesaap, die stond op de grond van de Edele Johan van Schagen. De koper was Cornelis Cornelissoon uit Castricum die ook duinmeier was. Hij betaalde 100 gulden voor het opstal.¹¹

Verbeteringen en experimenten in de 18e eeuw

In 1662 was het Hoogheemraadschap van Rijnland begonnen met het aanplanten van helm in de duinen. Om de helmplant te beschermen tegen het grote aantal konijnen in de duinen kregen de duinmeiers opdracht om grote aantallen konijnen te vangen. Deze duinmeiers waren in dienst bij een commissie genaamd de “Graaflickheid” die toezicht hield op de jacht en het onderhoud van de duinen tot rond 1722. Maar tegenstrijdigheid in belangen was er de oorzaak van dat het uitroeien van konijnen en het planten van helm niet goed van de grond kwamen. De eigenaren van de duingronden en de duinmeiers hadden er alle belang bij de konijnen te laten leven voor de jacht. Maar hoe meer konijnen er bleven leven des te groter waren de oppervlakten duin waar helm herplant moest worden. Ook werd het plantwerk slecht uitgevoerd of er werd met ondeugdelijk materiaal gewerkt. Het zou nog lange tijd duren voordat de maatregelen effectief gingen werken.¹²

Dat het niet goed ging met de werkzaamheden van de duinmeiers blijkt uit een klacht in 1719 van Jan Corver, de toenmalige eigenaar van de Breesaap. Hij beklagde zich over het feit dat duinmeier Piet Kaaij zich van alle voorschriften niets aantrok en de konijnen zelfs in de kanten van de ringsloot liet nestelen, “*waardoor deze in soo groote getaale in de selve Breesaap komen, dat er alle jaaren veele landen gesaaid werden, die zelfs de kosten van maijen en insamelen niet kunnen opbrengen, werdende*

---

¹⁰ NHA. Oud Notarieel Archief Haarlem, inv. Nr. 149 fo. 229.

¹¹ NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 959 fo. 153v.

¹² J. Kops. *Tegenwoordige staat der duinen van het voormalig gewest Holland*, zijnde het eerste deel van het algemeen rapport der Commissie van superintendentie over het onderzoek der duinen, 1798. Ontwerp tot vruchtbaar making der duinen, zijnde het tweede deel van het algemeen rapport der Commissie van superintendentie over het onderzoek der duinen, 1799.

E. C. M. Roderkerk, *De Kennemerduinen*, Meppel, niet gedateerd p. 137

Afbeelding 3

De boerderij de Windhond in het noordwestelijk deel van de Breesaap. De boerderij heeft een stenen woongedeelte en een houten stolpschuur. Foto beschikbaar gesteld door de heer de Bie uit Limmem.

*alles door de konijnen opgegeeten en geruineerd. Terplaatse daar het oibaarts is voor de Breesaap om de overstuiving te beletten werd niet steeds met de vereiste hoy (helm) uitgevoerd”.*¹³

Piet Kaaij was in het begin van 1719 benoemd tot huurder en duinmeier van de duinen aan en omtrent de Breesaap. Zijn benoeming werd namens de eigenaars van de Breesaap ondertekend door de gerechtsbode van het dorp Velsen, Jan van Deijck. Hij had het dus al snel verbruid bij Jan Corver.

Jan Corver had eerder ook al moeilijkheden gehad met een duinmeier. Dit bleek toen de gezamenlijke erfgenamen van Jan Wouter Havicq de opstal van de boerderij De Windhond in 1712 verkochten aan Jan Jasperz. In de transportakte wordt gemeld dat de boerderij niet aan een duinmeier verhuurd of verkocht mocht worden omdat dit door de heer van de Breesaap niet geaccepteerd zou worden. Gedurende de gehele 18e eeuw bleef deze voorwaarde aan deze boerderij gekoppeld.¹⁴ Op welke boerderij in de Breesaap Piet Kaaij woonde is niet te achterhalen.¹⁵

Om enig idee te krijgen van een boerenbedrijf in de Breesaap in de 16e eeuw gaan we naar 1677. Toen woonde er Gerrit Dirckse, die naast zijn boerenwerkzaamheden ook zeevonder (jutter) was. Hij huurde de boerderij van zijn kinderen maar had de huur al 5 jaar niet betaald. Ter voldoening van zijn schuld verkocht hij zijn beesten en goederen aan zijn zoon en dochter, Cornelis en Grietje. Dit wordt als volgt omschreven: *“8 koeijen, 2 paerden, 3 schapen, 1 wagen, 1 ploeg, egh, 8 manden, 2 koperen ketels, een partij hooij ende voorts alle het verder gereetschap tot de boerderij behorende, ende voorts alle sijn compants huijsraet ende inboel soo van bedden, deeckens, linnen ende wollen kassen, kisten, banck, stoelen, koper, ijser, aerdewerck, alle deselve goederen waerdich te sijn de somme van 650 gulden.”* Hun vader mocht de goederen blijven gebruiken maar zij hielden het recht van eigendom en mochten ermee handelen naar eigen wil. Uit dit overzicht is op te maken dat het om een gemengd bedrijf ging waar vee werd gehouden en landbouw werd bedreven. Het ging om een voor die tijd gemiddeld bedrijf.

De verkoopsommen van de opstallen in de Breesaap liepen in de 16e eeuw uiteen van 100 gulden tot 2000 gulden. Alle opstallen in de Breesaap waren belast met een erfpacht van een deel van de Accummer of Adrichemmerduinen, die betaald moest worden aan de heer van Brederode.¹⁶ Hier uit is op te maken dat de boeren stukken van het duin gebruikten. Mogelijk lieten zij hier hun beesten lopen.

¹³ Nationaal Archief Den Haag, toegangs nr. 3.20.26, inv. nr. 508.

¹⁴ NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 966 fo. 101r.

¹⁵ Voor een uitgebreide beschrijving van de duinmeiers en hun taken verwijs ik naar het artikel *“Duinmeiers in de Brederoder duinen te Velsen”* door P.C. Zonneveld in het ledenbulletin van de Historische Kring Velsen *“Velisena”* jaargang 14, 2005.

¹⁶ NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 959 fo. 63r, 153r, 159r, inv. Nr. 960 fo. 51v, inv. nr. 961 fo. 68r, 91r, inv. nr. 962 fo. 155v, inv. nr. 963 fo. 100r, 150r en inv. nr. 968 fo. 12v.

Afbeelding 4

De boerderij de Windhond lag aan de rand van de duinen, tussen de bomen door is het dak te zien van de stolpschuur. Op de achtergrond zijn vaag de contouren te zien van de boerderij Weltevreden. Foto beschikbaar gesteld door de heer de Bie uit Limmen.

Vanaf 1732 kunnen we voor het eerst de eigenaren gaan koppelen aan de namen van de boerderijen. In de Breesaap was dit als volgt:¹⁷

1	<i>Jan Pietersz Duijn,</i>	<i>een bouwhuijs</i>	<i>1,5,</i>	<i>de Windhond.</i>
2	<i>Burger Hugtenburg,</i>	<i>een huijs</i>	<i>1,10,</i>	<i>Boschlust.</i>
3	<i>Pieter Engelse,</i>	<i>een bouwhuijs</i>	<i>1,5,</i>	<i>Weltevreden.</i>
4	<i>Jacob Deen,</i>	<i>een bouwhuijs</i>	<i>1,..,</i>	<i>Schapenlust.</i>
5	<i>De weduwe Harme Hugtenburg,</i>	<i>een bouwhuijs</i>	<i>1,15,</i>	<i>wordt in 1734 afgebroken.</i>
6	<i>De kinderen van Engel Hugtenburgh,</i>	<i>een bouwhuijs</i>	<i>1,15,</i>	<i>wordt in 1734 afgebroken.</i>
7	<i>Dirck Havicq,</i>	<i>een bouwhuijs</i>	<i>1,10,</i>	
			<i>1775 verhoogd naar 1,16,</i>	<i>Onrust.</i>
8	<i>Pieter Ruijgewerff,</i>	<i>een bouwhuijs</i>	<i>1,15,</i>	<i>wordt in 1754 of 1755 afgebroken.</i>
9	<i>Wouter Engellze,</i>	<i>een bouwhuijs</i>	<i>1,15,</i>	<i>de Nieuwe Landbouw.</i>
10	<i>Guert Wouterse,</i>	<i>een bouwhuijs</i>	<i>1,15,</i>	<i>Kalkoven.</i>

In deze lijst worden ook de verpondingsbedragen vermeld in guldens en stuivers die per jaar betaald werden voor de opstal. Het ging dus om negen boerderijen en één huis. Het huis wordt later omschreven als een huijsmanswoning.¹⁸ Van drie boerderijen kennen we geen naam omdat zij in de 18e eeuw werden afgebroken. Van de overige boerderijen is de naam bepaald aan de hand van de opvolgende eigenaren en de namenlijst uit de 19e eeuw.

De grond in de Breesaap was inmiddels als leen in bezit van de eerder genoemde Gerrit Corver. Hij bezat de hofstede Watervliet, die lag in het huidige Velsen-Noord ter hoogte van het Stratingplantsoen. Hij gebruikte Watervliet als zomerverblijf. Na het overlijden van Gerrit Corver in 1756 gingen Watervliet, de rechten op de heerlijkheid Velsen en Santpoort en de Breesaap in erve over aan zijn dochter Maria Margaretha. Zij was getrouwd met Nicolaas Geelvinck die door het huwelijk de erfenis van zijn vrouw overnam. Geelvinck kocht in 1760 van Trijntje Gerrits, de weduwe van Jan Burgerzoon Hugtenburg, de boerderij de Windhond. Deze boerderij werd toen omschreven als een “huijsmanswoning met desselfs schuur en timmeragie, bepootinge en beplantinge en alle verdere opstal”. Corver kocht de boerderij voor 380 gulden. De opstal van de boerderij zou hierna voor altijd een pachtboerderij blijven.

Nicolaas Geelvinck overleed in 1764 waardoor al het bezit terugviel naar zijn vrouw, die Vrouwe van Velsen en Santpoort werd. Zij was een ondernemende vrouw. Op Watervliet liet zij het nodige

¹⁷ NA. Financie van Holland, Gaardersboek der verponding Velsen, 1732, toegangsnr. 528 inv. nr. 5.

¹⁸ Aanvankelijk zien we de term bouwhuis als benaming voor een boerderij, later in de 18e eeuw wijzigt dit naar huijsmanswoning.

veranderen en ze liet daar de boerderij De Ossenstal bouwen. Elders in de Breesaap werd in 1775 de boerderij Onrust verbeterd (gerenoveerd of vernieuwd).¹⁹

Dat de grond in de Breesaap in de 18e eeuw niet de beste landbouwgrond was blijkt uit een pachtcontract uit 1791. Hierin wordt vermeld dat een voortdurende bemesting noodzakelijk was voor het verkrijgen van een behoorlijk resultaat. Het werd de pachters dan ook uitdrukkelijk verboden om mest buiten de Breesaap te brengen. Bij overtreding kregen zij een boete van 25 gulden, die ten goede kwam aan de Gereformeerde en Roomsche armen in Velsen.

In de jaren zeventig van de 18e eeuw waren de resultaten in de landbouw en veeteelt bevredigend. Agge Roskam Kool uit Beverwijk koesterde hoge verwachtingen van dit gebied. In 1773, 1774 en 1775 nam hij proeven met het zaaien en planten van gewassen die gewoonlijk alleen op zwaardere gronden werden verbouwd, zoals tarwe, koolzaad en gerst. De proeven werden genomen op de grond bij de boerderij Onrust waarvan de opstallen in bezit waren van Pieter Kool, koopman te Beverwijk. Pieter was een zoon van Agge Roskam Kool.²⁰ Het resultaat zal tegengevallen zijn want hierna vernemen we niets meer over deze proefnemingen.

In de 18e eeuw was de familie Hugtenburg eigenaar van meerdere boerderijen in de Breesaap.

- Burger Hugtenburg en zijn erfgenamen waren van 1743 tot en met 1764 eigenaar van de boerderij de Windhond.
- Burger Janszoon Hugtenburg bezat de boerderij Boschlust van 1724 tot en met 1732. In 1765 werd deze boerderij weer eigendom van Klaas Engelzoon Hugtenburg die hem meteen doorverkocht aan Andries Corneliszoon Hijstek.
- Harme Janszoon Hugtenburg werd in 1720 eigenaar van de boerderij die in de verpondingen geregistreerd staat onder no. 5. De koopsom bedroeg 300 gulden. Hij overleed voor 1832 waarna zijn weduwe de boerderij erfde. Vermoedelijk was de boerderij niet meer in al te beste staat, want tot verkoop kwam het niet meer. Twee jaar later werd de boerderij gesloopt.
- De boerderij met verpondingsnummer 6 kwam in 1721 in bezit van Engel Janze Hugtenburg. Ook hij overleed voor 1832, waarna de boerderij aan zijn kinderen toekwam. In 1733 werd Dirck Havicq de nieuwe eigenaar voor het bedrag van 52 gulden. Gezien het lage bedrag zal de opstal zeer eenvoudig, mogelijk een vervallen bouwsel zijn geweest. Havicq liet de boerderij in 1734 slopen.
- Voor 1725 was Jan Klaze Hugtenburg eigenaar van de boerderij met verpondingsnummer 8. Bij de verkoop aan opvolgende eigenaren bleef de verkoopprijs laag en deze zakte in 1754 naar 28 gulden. Ook hier volgde sloop, in 1754 of 1755.²¹ De boerderijen werden niet herbouwd. De bijbehorende pachtgrond zal door Gerrit Corver verpacht zijn aan de eigenaren van andere boerderijen in of buiten de Breesaap.

Regelmatig werd er door de eigenaren van de boerderijen geld geleend om de aankoop van de opstallen te financieren of voor andere doeleinden. De bedragen varieerden van 130 tot 750 gulden en werden ondermeer geleend van Gerrit Corver. Deze bedragen moesten steeds binnen enkele jaren afgelost worden.

Een enkele maal ging het mis bij de exploitatie van een boerderij. In 1725 kocht Arij Rijne Diependaal de boerderij met verpondingsnummer 8 voor 430 gulden. Vier jaar later had hij grote financiële problemen. Hij had een huurschuld van 286 gulden opgelopen bij de huur van landerijen. Abraham Kalker, schout en secretaris van Velsen, verkocht als curator van zijn failliete boedel de boerderij voor 56 gulden aan Pieter Dricx Ruijgewerf. De prijs was zo laag omdat de koper de plicht op zich nam om de huurschuld in 6 jaar af te lossen. Hieruit kan men afleiden dat de inkomsten in die tijd niet hoog waren. Men krijgt ruim de tijd om de schuld af te lossen.²²

---

19 J. Morren, *De hofstede Watervliet*, Ledenbulletin Historisch Genootschap Midden-Kennemerland, nr.28, 2004 p. 34 en 35.

NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 970 fo. 212v.

20 J. van Venetien, *De Breesaap*, Noord-Holland 12e jaargang 1967, Alkmaar blz. 205

NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 971 fo. 43 en 158v.

21 NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 967 fo. 5v, 38v, 115v, 116v en 147v, inv. nr. 968 fo. 104r, inv. nr. 969 fo. 143v, inv. nr. 970 fo. 8r, 163v, 212v en 216v, inv. nr. 974 fo. 87v, inv. nr. 1008 akte 65.

NHA. Lijsten van afgebroken, verbeterde en nieuwe gebouwen behorende bij de verpondingsboeken, Ambachtsbestuur van Velsen, inv. nr. 116G.

22 NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 965 fo. 260r, inv. nr. 967 fo. 116v, inv. nr. 968 fo. 12v, inv. nr. 974 fo. 86r, 87v en 104v, 109r, inv. nr. 975 fo. 33v en 83r.

Onroerende goederen in den opstal van een bouwhuijs staande in de Breesaap.

<i>Op het opkamertje</i>	Een karnstok	<i>Aan de wand (in de keuken):</i>	Een goude ring met seve grove steenen
Een puluw (langwerpig onderkussen)	Een kaaskopje	Een hangklokje	Een goude gladde hoepring
Een hooftkusse ende sloop	<i>In het hockje naast de bedstede:</i>	Een spiegel	Twee goude spelden
Twee lakens	Een partij turf	Een hulmandje	Een silvere hoofteijser, met twee goude enden
Drie dekens	Eenig oud eeijsjer	Elf borden	
Een pis of gierbak (pispot)	Een kakstoel	Een kleer borstel	
Veertien melkmouten (melkbeker)	Een tafel	Een elle	<i>Op de solder</i>
Een haspeleen wieg			Een koelbak
Eenige vaetges	<i>In de kelder</i>	<i>In de bedstee (in de keuken):</i>	Een houw
Een naaijdoos	Een tobbe	Een bed	Een soutbak
Twee seeven	Twee potten met vet	Een puluw ende sloop	Een partij locketouw (touw om een stuk grond af te zeten)
Twee houtse bankjes een bootervloot	Een vaatje met weinig worst	Drie kussens ende sloopen	Elf hoekluisjsters (hoek pennen)
Vier decksels	Een dito met weijnig pekelspek	Twee lakens	Twee vorken
Een knaap	Wat boter in een mout	Drie dekens	Twee harken
Twee ramen	Een bak met vier aardeborden	<i>Op de kaasplank:</i>	Een draagvork
Een tobbetie met vuilgoed	Een bakje met twaalf tinnelepels	Anderhalve kamijnekaas	Een halvemaan (snoei sikkel)
Twee hooijlijnen	Een glase bakje met 2 a 3 glase ende een kleebackje	<i>Een eijkekas (in de keuken)</i>	Een snoeijsjer
<i>Op de solder</i>	Een aardeschotel	Op dito kas:	Een bak met oudeijser
Twee vetsaarschoppen (verwijdering van vet)	Drie dito panneties	Drie aardekommeties	Eenig spantouw
Twee dito seeven (verwijdering van vet)	Twee tinne bekere	Een pijpedoos etc.	Een graaf
Acht koedecken	Een koperen bierkan	In dito kas:	Een bomer
Een spinnewiel	Twee vaedjes met sout	Een lap linnen a 3 ellen	Een schoffel
Een kaasvat	Een houtse kisje met wat kleere van de kinderen	Een half dosijn sloopen	Een beijl
		Drie servetten	Een orreteplanter (erwtten planter)
		Een verder eenig klein linnegoed	
<i>In het voorhuijs</i>	<i>In de Keuken</i>		<i>Int pomphuijs</i>
<i>In de kas:</i>	Een kapstok	<i>(Verder in de keuken):</i>	Een rak met aardeborden ende schootels
Twee koopere melkketels	<i>In de bestede (in de keuken):</i>	Thien stoelen	Een pottebank met potten ende pannen
Een koper strijkeijser	Een bed	Twee tafels	Drie koopere ketels
Een bierkan	Een puluw	Een houtekisje	Een rak met agt tinnelepels
Twee paar vrouwe schoene	Twee kussens		Een kopere koekepan
	Twee lakens	<i>Mansklederen</i>	Een hangeijser
	Drie deekens	Een gekouleurdesargie rok (rok is een bovenkledingstuk)	Een ketting
	Een paardedek	Een dito broek	Twee kuypen
<i>In een tweede kast:</i>	<i>In de spin (in de keuken):</i>	Een swarte rok ende dito broek	Twee waterremmers
Agtien koornsacken (korenzakken)	Twee koperenketels	Een oude wage of over rok	Een eijserepot
Een lap sargie (een licht gekeperde of geribbelde stof)	Vier provisie vaetjes	Twee oude rockjes	Een paardeblok
Vier beddelake	Een eijsere koekepan	Een linne jurk	Vier bosjes stropetouw
Een mans hemd	Een tinnen trekpot (theepot)	Twee roodvriese onderbroeke	Een spijkerbak met hamer
Negen neusdoeken	Een bruijnaarde dito	Een dito onderleijf	Nijptang ende boor
Vijf slopen	Eenig delfs cofi ende theegoet	Drie hemtrocken met silvere knoopen	Een hackmes
Een puluwloop	Een koperen kandelaar	Een hemtrock met tinneknoopen	Twee melkjucken
Eenige linne ende wolle lapjes	En verder eenig aardewerk	Twee hoeden een ditokas	Een koehaam
		Twee mutsen	Drie a vier oude slopen
<i>Rest van het voorhuijs:</i>	<i>Verder in de keuken:</i>	Vijf paar kousen	<i>In het hooijhuijs</i>
Een lessenaar ende tafel	Een bak met drie aardewerk-schootels en vier borden	Twee paar schoenen	Een kinderkrep (krip of klein bedje)
Ses vaetjes soo met erte als boonen	Een dito met vier aardeschootels	Een paar silvereschoengespen	
Een kapstok	Seve diti borden en een tinnekom	Een paar dit hemtknopen	
Twee tafels		Een paar dito broekknopen	
Een onser	<i>Voor de schoorsteen (in de keuken):</i>	Een dito krampring	
Een koperen bedpan	Een schoorsteenkleet	<i>Vrouweklederen</i>	<i>In de krep:</i>
Een schoorsteen kleed	Eenige boekjes	Twee swarte jacken	Twee kussens en dito sloop
Seven aarden schoteltes	Acht aardeborden	Een gecouleurde dito	Een paardedek
Een haverkist met weijnig haver	Een eijsere asschop	Drie swater schorten	Een rakje
Een kuyjp met garst	Een dito ketting	Drie gecouleurde schorten	Drie vorken
Een oudgardijn en de val voor de bedstede	Een dito blaser (voor het aanblazen van het vuur)	Een doos met klein linnegoet	Een mestvork
	Een dito tang	Een swarte seijdekaaper (keep)	Een partij hooij
<i>In de bedstede:</i>		Een dito schortekleet	Een weijnig stroo
Drie heele melktonnen	<i>In de schoorsteen (in de keuken):</i>	Een doos met kroplappen etc. (halslappen)	Vier kalveren
Een halve dito	Vier gerookte spek	Halsdoeken	Een vleesvat
Een tregter	Een kinnebakshammietie	Drie henden	<i>In de koestal</i>
Drie houtse melkemmers	Een stukje gerookt vlees	Een rok een schort	Twaalf koeijen
Een roomvloodje		Een bloetcoraleketting vierdik met een goudhaakje slot	Twee vaarsen (jonge koe)
Een bootervloodje			Vijf hennen en een haan

In de paardestal

Drie halve paardekluijsters (voor vastzetten of tuigen van het paard)

Twee paarde bittten

Twee paardebittten ende tuijgen

Twee paarden

Een haarspit ende samer (voor het kammen van een paard)

In de berg (hooiberg)

Een mest varken

Voor t varken:

Een vat meel

Een dito met drinkem

Een vlonder

Een ploegtuijgen

Enige rommeling

Op de dors

Een waager (weger)

Een wage met beslage wiele

Een wage met blokwiele

Een volwage

Een kar

Een ouwe karn

De helft in een half aggele (inhoudsmaat?)

Een weijnig stroo

Op de werf

Twee hoopen tackebossen

Een kruijwage

Een partij oudeplanke ende paalen

Een partij geklooft hout

Een partij hooij

Een karn

Een roomvat

Een karnstok

Een pisschepper

Een slijpsteen

Twee teemsen (een harenzeef om melk te zeven)

Twee vaetjes

Eenige boonstokken ende orrete rijsen

Op het land

Vijf schaapen

Thien lammeren

Twee paarden

Twee pinken

Anderhalve voer riet

Vier stuckenland en een acker die besaaijt zijn

Contant geld: 31 gulden

5 stuivers ende 8 penning

Lasten des boedels:

“De drie voorkinderen van den overleden verweckt bij Antie Dirckz Oudendijk competeren voor haar moeders bewijs den 12 oktober 1736 ter weeskamer te Velsen gedaan ieder de somme van vijfthien guldens dus voor hun drieën te samen de somma van 45 gulden”.

Afbeelding 5

Een boeren keukeninterieur in de jaren 30 van de 20e eeuw. Op dergelijke wijze hebben boerengezinnen eeuwenlang gewoond. J. Morren naar een schilderij van Arie J. Zwart 1903-1981.

Op de boerderij Schapenlust overleed op 19 april 1742 Jacob Dirxc Deen. Hij liet zijn bezit na aan zijn weduwe Aafje Cornelisz Binckers en zijn nog onmondige kinderen Jannetie en Guurtie die voortgekomen waren uit een eerder huwelijk met Antie Dirxc Oudendijk. Van de boedel die hij achterliet werd een uitgebreide inventaris gemaakt waardoor we een goed inzicht krijgen in al zijn bezit en de inrichting van de boerderij.²³

Jacob Dirxc Deen had nog een aanzienlijke schuld, zijnde de navolgende zaken:

Schulden aan leveranciers en verhuurders: 277 gulden en 1 stuiver, hieronder grondhuur over 1741, 1741 en tot mei 1743.

Landhuur over 1741 en 1742: 350 gulden.

Verponding (belasting over de waarde van de opstallen) 1741 en 1742: 3 gulden.

Onkosten in de huur van Breesaap: 1 gulden.

Aan de timmerman/metselaar: 176 gulden.

Aan de chirurgijn (dokter): 66 gulden.

Voor en gekocht kalf: 2 gulden

Aan de pachter van het "khoorngeld" (tienden) etc.: 30 gulden 1 stuiver 6 penning (tiende heffing)

Aan de schepenen te Velsen voor een jaar binnenlandse kosten over 1741 en 1742: 4 gulden

De huur van de aangelanden van het voorduin 1741, 1742 en 1743: 63 gulden

Aan de schilder en glazen maker: 12 gulden 6 stuivers

Aan andere personen diverse bedragen.

Aan de knecht Pieter Dirxc wegens huur (salaris) tot St. Jacob 1742: 32 gulden.

Aan de meid Aagje Aalbersz voor huur (salaris) tot 12 mei 1742: 3 gulden.

Cornelis Schuijt als in huwelijk hebbende Engeltie Oudendijk heeft recht op de helft van de waarde van de opstal: 90 gulden

Totaal: 914 gulden 1 stuiver 6 penningen.

Dit was voor die tijd een aanzienlijk bedrag. Afgezet tegen de waarde van de opstallen, die 180 gulden bedroeg, en de mogelijke waarde van de inboedel zal uit de erfenis een schuld overgebleven zijn. De weduwe Aafje Cornelis Binkers en de getuige Wouter Duijn konden beide niet schrijven en tekenden de erfakte met een merk.

Het boerenhuis bestond dus uit een opkamer met daaronder een kelder, het voorhuis, een keuken, een koe- en paardenstal. Het was dus een boerderij met een klein woongedeelte en een wat grotere stal. Bij de boerderij was nog een hooihuis Dit was over het algemeen een hooiberg die aan drie zijden dicht was met daarin een schuurgedeelte waar -in dit geval- een varken werd gehouden en verder nog de open hooiberg. Het pomphuis zal een klein hokje zijn geweest waar de waterpomp in stond. Uit alles blijkt dat het hier ging om een gemengd bedrijf waar melkvee werd gehouden en landbouw werd bedreven. Alleen in de keuken worden stoelen vermeld waaruit op te maken is dat er hoofdzakelijk gewoond werd in de keuken. Zowel in het voorhuis als in de keuken zijn er slaapgelegenheden. De huishoudelijke inventaris was ruim voorzien, maar het gezin kende weinig luxe. Alleen bij de kleding was er enige luxe te bespeuren waarin bij de man zilveren knopen en gespen waren verwerkt. De vrouw had een gouden ring, twee gouden spelden, een koralketting en een zilveren hoofdijzer met twee gouden einden. Het laatst genoemde, tezamen met de zwartzijden kap duidt er op dat ze in klederdracht liep. Maar het totaal aantal kledingstukken dat het echtpaar bezat was beperkt.

Nog in het zelfde jaar verkochten Cornelis Schuijt, die getrouwd was met Engeltie Oudendijk, hun helft van de opstal voor 90 gulden aan de kinderen van de overleden Jacob Dirxc Deen. De weduwe en de kinderen zagen het niet zitten om de boerderij voort te zetten. In 1743 verkochten zij die voor 710 gulden aan Sijmon Roos. Deze laatste verkocht de boerderij direct door, voor het zelfde bedrag, aan Jan Pieterszoon Sonneveld. Om de boerderij te kopen leende deze 350 gulden bij de voogden die aangesteld waren over de kinderen van Jacob Dirxc Deen. Omdat de opstallen boven de geschatte waarde werden verkocht en als er ook nog wat van de inboedel aan derden verkocht is, dan konden de weduwe en de kinderen de schulden van hun overleden vader betalen en had de erfenis misschien nog een klein batig saldo.

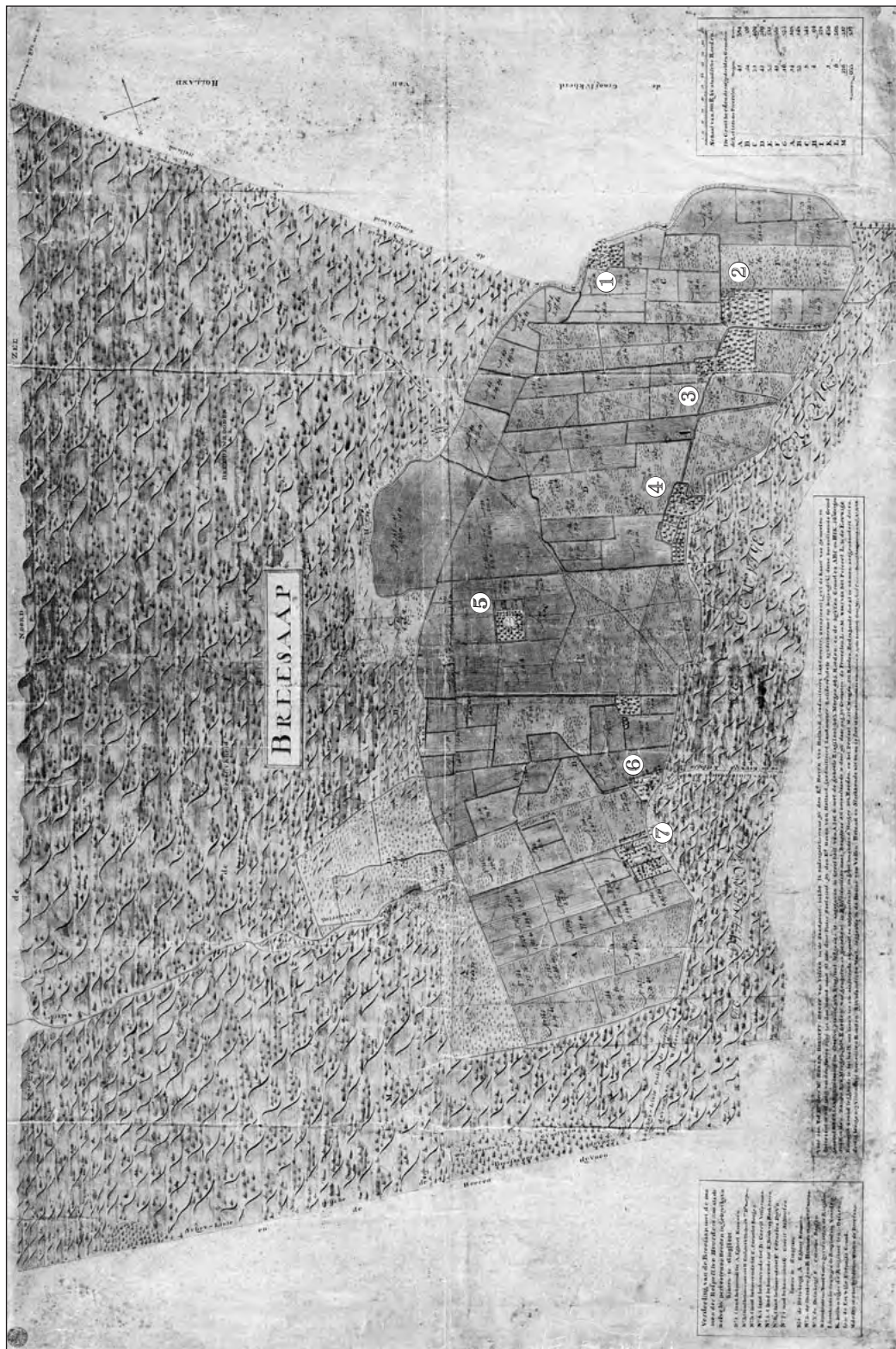
---

23 NHA. Notarieel archief Velsen, inv. nr. 6 akte 5.

We komen weer terug op het bezit van de gronden in de Breesaap.

Toen Maria Margaretha Geelvinck geboren Corver in 1777 kwam te overlijden waren haar drie kinderen de erfgenamen. Dit waren Gerrit Corver Hooft (die afkomstig was uit een eerder huwelijk met Jan Hooft), en Margaretha Lievina en Agnès Maria die afkomstig waren uit het huwelijk met Nicolaas Geelvinck. Haar oudste dochter Margaretha Lievina erfde de titel Vrouwe Van Velsen, de hofstede Watervliet met alle aanhorigheden en de Breesaap. Zij was getrouwd met Henrick Hoeufft.²⁴

Afbeelding 6
De Breesaap in 1784.
Kaart voor den weledele Heer
Mr. Hoeufft door P. Soetlief,
gekopieerd naar een kaart uit
1609.

Origineel, Rijksarchief in Noord-
Holland, Provinciale Atlas.

De duinpercelen zijn licht van
kleur; bouw- of akkerlanden en de
weilanden zijn donker van kleur
en het bos en de boomgaarden
zijn gestippeld.

- De boerderijen:
1 De Windhond
2 Boschlust
3 Weltevreden
4 Schapenlust
5 Onrust
6 De Nieuwe Landbouw
7 Kalkoven

24 J. Morren, *De hofstede Watervliet*, Ledenbulletin Historisch Genootschap Midden-Kennemerland, nr.28,
2004 p. 35 en 36.

Henrick maakte binnen de familie Hoeufft een begin met de aankoop van alle opstallen van de boerderijen in de Breesaap die nog niet in bezit van de familie waren. In 1781 kocht hij de boerderij Onrust van Agge Roskam Kool, die weduwnaar en universeel erfgenaam is van Trijntje Jans Honig en erfgename van hun zoon Pieter Kool. De boerderij werd omschreven als “*een huijsmanswoning met verdere opstal*” en lag vrij centraal in de Breesaap. Hij betaalde er 3500 gulden voor.²⁵ Maar in 1791 werd deze boerderij weer verkocht. In 1782 volgde de aankoop van de boerderij waarvan eerder de sloop was gemeld. Hoeufft kocht deze boerderij van Grietje Kaaij die de erfgename was van haar vader Jan Kaaij. De boerderij werd omschreven als een “*huijsmanswoning met alle verdere opstal, houtgewas daar op staande, waarvan het huijs in 1754 is geamoveerd* (gesloopt)”. Het zal hier gaan om een restant van de in 1754 gesloopte boerderij met verpondingsnummer 8. De koopsom bedroeg 310 gulden.²⁶

In 1784 leed Henrick Hoeufft aan melanchonie (depressie). Zijn vrouw nam alle zaken over betreffende het huishouden en de goederen. In 1791 verhuurde zij het land en een boerenopstal in de Breesaap:²⁷

- Aan Jacob Pieterzoon van Beek, sinds 1790 eigenaar van de boerderij Kalkoven, het bijbehorende land voor 135 gulden.
- Aan Elisabeth Thielen, de weduwe van Dirk Wouters Duijn (haar familie is sinds 1712 eigenaar van de boerderij De Nieuwe Landbouw), het bijbehorende land voor 120 gulden.
- Aan Cornelis Duijn, die in 1791 de boerderij Onrust kocht van Margaritha Lievina Hoeufft, het bijbehorende land voor 190 gulden. (Cornelis Duin werd in een andere bron Cornelis van Bergen genoemd.)
- Aan Gerrit Velserman, die sinds 1769 eigenaar is van de boerderij Schapenlust, het bijbehorende land voor 130 gulden.
- Aan Barent Assies, die sinds 1791 eigenaar is van de boerderij Weltevreden, het bijbehorende land voor 90 gulden. (Elk jaar moesten als toegift op de huur of pacht twee schapenkaasjes aan de grondeigenaar gegeven worden).
- Aan Cornelis Dircks Duijn, die sinds 1782 eigenaar is van de boerderij Boschlust, het bijbehorende land voor 130 gulden.
- Aan Gerrit Schouten de boerderij De Winhond en het bijbehorende land voor 48 gulden.
- Aan Cornelis Dircks Duijn wordt nog een woning verhuurd bij de boerderij Boschlust.

Totaal bracht de huur in de Breesaap 843 gulden per jaar op.

Margaretha Lievina Geelvinck overleed in 1818 en Henrick Hoeufft in 1823. Watervliet met toebehoren, de heerlijkheid Velsen en Santpoort en de Breesaap gingen in erve over aan hun zoon Jacop Pompeus Hoeufft. Het leenstelsel bestond intussen niet meer. Dit was tijdens de Franse overheersing in 1798 beëindigd. De lenen werden een eigendom. Ook de titel Heer of Vrouwe van Velsen en Santpoort verviel maar werd na de Franse overheersing weer toegekend, alleen waren er veel minder rechten aan verbonden.

Verbetering door verkaveling en bedrijfsvergroting

Jacob Pompeus Hoeufft ging verder met de aankoop van alle boerenopstallen in de Breesaap. In 1824 met de boerderij De Nieuwe Landbouw, die hij kocht van de erfgenamen van Jannetje Duijn, de weduwe van Barend Koolhof. Jannetje en Barend waren de erfgenamen van Willem Duijn. De boerderij werd omschreven als *een boerenwoning met koe en paardestalling, hooihuis, karnmolen, hooiberg, schuur en verdere opstal en getimmerte*. De verkoopsom bedroeg 1.675 gulden.

De erfgenamen bezaten ook nog land in de Velsbroek, namelijk de Vijfmad en de Weid, die zij verkochten aan Jacob t Hoen die de hofstede Middeloo in Driehuis bezat.²⁸

---

25 NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 971 fo. 158v.

26 NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 971 fo. 175v.

27 NA. Familie archief Hoeufft, Toegangs nummer 3.20.26 inv. nr. 508.

NHA. ORA. Velsen, inv. Nr. 966 fo. 101r, inv. 967 fo. 221v, inv. Nr. 971 fo. 25v en 170r, inv. nr. 972 fo. 112v, 113r en 116r-v, inv. Nr. 974 fo. 23r.

28 NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 43 akte 46.

J. Morren, *De hofstede Watervliet*, Ledenbulletin Historisch Genootschap Midden-Kennemerland, nr.28, 2004 p.36 t/m 40.

B. de Keijzer, *De repertoria op de leenkamers in het Graafschap Holland*, Zuid Hollandse genealogieën, Rotterdam 1986.

Afbeelding 7

De boerderij Weltevreden.
Kleurpotloodtekening J.L. van
Ishoven, vervaardigd in 1922
vermoedelijk naar een oudere
afbeelding.
Noordhollands Archief, Haarlem,
Kennemer Atlas.

In 1827 volgde de aankoop van de boerderij Weltevreden van Cornelis Floriszoon Kooper, weduwnaar van Trijntje Coster. Uit het huwelijk van dit echtpaar waren geen kinderen voortgekomen. Er waren dus geen opvolgers, wat de reden voor verkoop zal zijn geweest. Wanneer Cornelis Floriszoon Kooper de boerderij heeft gekocht van Barent Assies is niet bekend. De boerderij werd omschreven als een *boerenwoning met daarbij schuren, stallen en getimmerten*. De verkoopsom was 1.100 gulden.²⁹

Voor 1832 verwierf Jacob Pompeus Hoeufft de boerderijen Onrust, Schapenlust en Boschlust. De laatste boerderij die hij kocht in de Breesaap was de boerderij Kalkoven die hij in 1834 overnam van de erfgenamen van Jacob Pieterzoon van Beek en zijn vrouw Mijntje Cornelise Blom. De boerderij werd omschreven als *een huismanswoning en verdere getimmerten, boomgaard, bos en houtgewas met oud verponding nr. 7, sectie A perceel nr. 149*. Bij de verkoop hoorde nog een huisje, verdeeld in twee woningen, dat het oude verpondingsnummer 8 had, sectie B perceel nr. 31. Dit huisje stond ten oosten van de boerderij, aan de andere kant van de Adrichemmerduinen, buiten de Breesaap. Ook hiervan is de verkoopsom niet bekend.³⁰ (De verpondingsnummers 7 en 8 zijn aan het begin van de 19e eeuw herziene nummers). Boerderij De Windhond, die aangekocht was door Gerrit Corver, was in erve aan Jacob Pompeus Hoeufft toegekomen. Hij had nu alle boerenopstallen in de Breesaap in bezit en verhuurde deze aan de boeren.

Helaas is de kadastrale kaart van de Breesaap uit 1832 bij het kadaster zoekgeraakt. Toch kunnen we een indruk krijgen hoe de Breesaap landschappelijk was ingericht en waar de boerderijen stonden. Zie hiervoor de kaart uit 1784 in afbeelding 6. Rond iedere boerderij lag akker- en grasland. Hieruit mogen we opmaken dat alle boerderijen gemengde bedrijven waren, wat ook in veel transportakten bevestigd wordt.

Jacob Pompeus Hoeufft overleed in 1836 waarna zijn erfgenamen de Breesaap met de boerderijen die in hun bezit waren verkochten aan Adriaan van der Hoop voor 9/10 deel en aan Jacobus Stuart voor 1/10 deel. Voor het geheel werd 105.000 gulden betaald. Adriaan van der Hoop was bankier en lid van de staten van Holland en de raad van Amsterdam. Hij gebruikte de hofstede Spaarnberg in Santpoort als zomerverblijf. Jacobus Stuart was verificateur van de Registratie en Domeinen in de provincie Noord-Holland en ging wonen op de hofstede Velserbosch die ten oosten van de Breesaap

²⁹ NHA. Notarieel Archief Velsen, inv. nr. 47 akte 76.

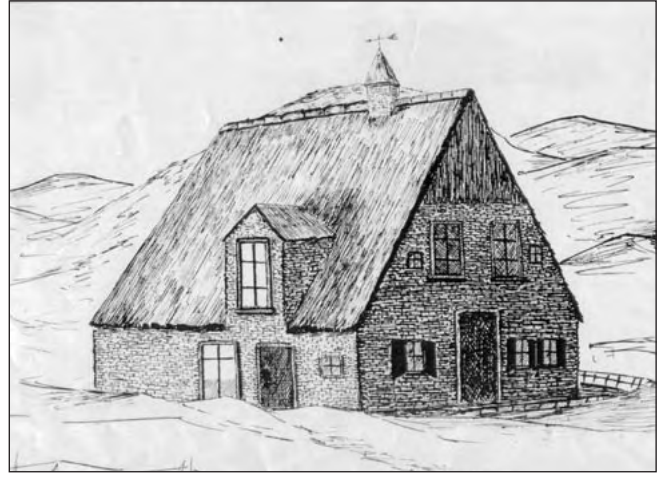
³⁰ NHA. Notarieel Archief Velsen, inv. nr. 53 akte 10.

NHA. Kadaster Velsen, inv. nr. 1 G, art. 74.68

Afbeelding 8 (links):
De Paltserhof.
Postbode de Bruin, schilderij.
Noordhollands Archief Haarlem,
Kennemer Atlas.

Afbeelding 9 (rechts):
De Paltserhof in 1925.
J. van der Kuil, pentekening.
Noordhollands Archief Haarlem,
Kennemer Atlas.

lag.³¹ Zij lieten bij de boerderij De Nieuwe Landbouw 9 woningen bouwen. We mogen aannemen dat dit was voor de arbeiders die op de boerderijen werkten.³²

De bekende huurders van de boerderijen in die tijd zijn:³³

- De Windhond: Albert van den Berg
- Boslust: Nicolaas Wagenaar
- Weltevreden: Hendrik de Vries
- Schapenlust: Cornelis Gusker
- Onrust met een arbeiderswoning: Jan Gusker
- De Nieuwe Landbouw: Jacob de Lange
- De herberg bij de Nieuwe Landbouw: Gerrit Goosen
- De 4 woningen bij de Nieuwe Landbouw en de herberg: Frederik Lange, Jan Miegels, Albert G. Daldorp en de weduwe Metzelaar (volgens het kadaster zouden er 9 woningen zijn).
- Kalkoven: Burger van Beek

Alleen in de boerderij Kalkoven woonde nog een huurder die een familielid was van een oud-eigenaar; voor het overige werden de boerderijen gehuurd door nieuwkomers.

Adriaan van der Hoop was vermoedelijk een voor-financier geweest want in 1838 verkocht hij zijn deel in de Breesaap aan Jacobus Stuard en Clement Lens junior. Van de koopsom, die 77.600 gulden bedroeg,³⁴ nam Jacobus Stuard 5/6 deel voor zijn rekening en Clement Lens 1/6 deel.

In 1840 waren er twaalf landbouwers in de Breesaap gevestigd. De meeste hiervan waren geboren in Gelderland en een enkele in Duitsland. Hun gezinnen telden samen 120 à 160 zielen. De veestapel bestond uit veertig paarden, tweehonderd stuks rundvee en tweehonderd à driehonderd schapen die alleen hun voedsel krijgen van de grond in de Breesaap. Er werd door mens en beest in de Breesaap voldoende mest geproduceerd om de landerijen naar behoefte te bemesten.³⁵

In opdracht van Stuard en Lens werd tussen 1838 en 1845 een nieuwe boerderij gebouwd aan de duinrand in het zuid-westelijk deel van de Breesaap, die de naam De Paltserhof kreeg.³⁶ De eerste bekende huurder van deze boerderij was Christiaan Kohl.³⁷

Voor het overige wijzigde er nog niet zo veel in de Breesaap.

In 1845 werd de Breesaap door de twee eigenaren te koop aangeboden. Jacobus Stuard en Eliza Harmanus van de Meulen (mogelijk zijn vrouw) kochten uit het eigen bezit een groot deel van de Brees-

31 J. Morren, *Kastelen en buitenplaatsen in Velsen*, deel 1 Santpoort, Huizen 2002, blz. 33 en deel 3 IJmuiden, Velsen-zuid en -Noord, Velsen-Zuid 2005, p. 97 t/m 106.

32 NHA. Kadaster Velsen, inv. nr. 2G art. 287.

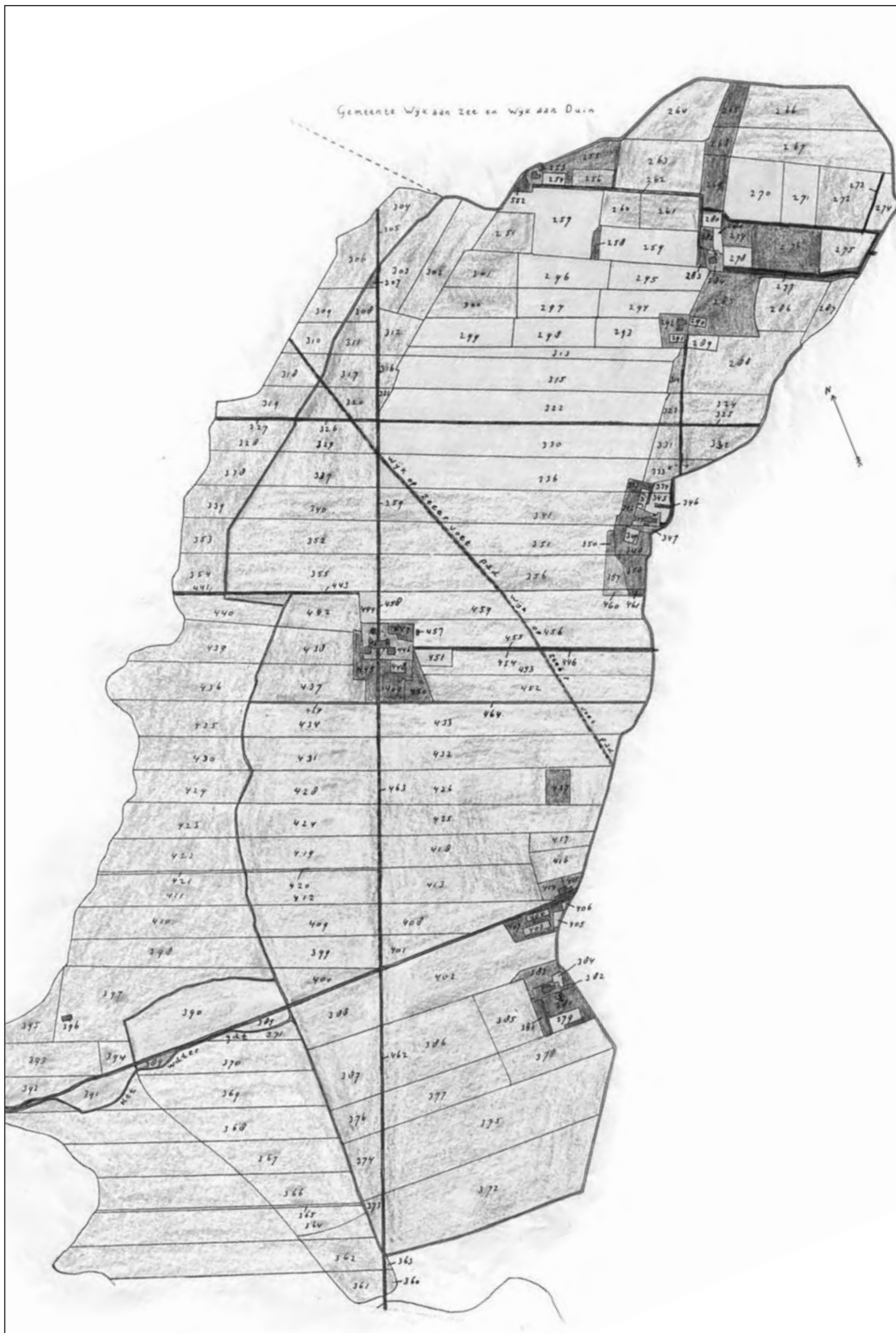
33 NA. Familie archief van Hoeufft, toegangs nr. 3.20.26 inv. nr. 513.

34 J. Morren, *Kastelen en buitenplaatsen in Velsen*, deel 3 IJmuiden, Velsen-Zuid en -Noord, Velsen-Zuid 2005, blz. 97 t/m 106.

35 A.J. van der Aa, *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden*, tweede deel, Gorinchem 1840 blz. 720.

36 NHA. Kadaster Velsen, inv. nr. 2G art. 287.

37 NA. Familie archief van Hoeufft, toegangs nr. 3.20.26 inv. nr. 513.

Afbeelding 10
De Breesaap na de herverkaveling,
in 1850. J. Morren, naar het
kadastrale minuutplan door E.L.
Wart. Foto Archiefdienst voor
Kennemerland, Kennemer Atlas.

aap en de boerderijen Weltevreden, Schapenlust, Onrust, alle drie met hun arbeiderswoningen, de Paltserhof, Kalkoven, en een deel van de Nieuwe Landbouw met vijf woningen waarvan er één als herberg fungeerde. Hij kocht uit eigen bezit ook een deel van de hofsteden Velserbosch en Kralenberg. Voor het geheel betaalde hij 145.385 gulden.

Een kleiner deel van de Breesaap werd verkocht aan Meester Aalbrecht Arent Del Court van Krimpen. Hierin stonden de boerderijen de Windhond en Boschlust. Hij betaalde daarvoor 42.00 gulden. Het overige deel van boerderij De Nieuwe Landbouw, bestaande uit een herberg en drie woningen met een paar stukken land, werden verkocht aan Albertus Georg Daldorp. Hij was een kleermaker uit Velsen die voor het geheel 3.250 gulden betaalde.³⁸

³⁸ J. Morren, Kastelen en buitenplaatsen in Velsen, deel 3 IJmuiden, Velsen-Zuid en -Noord, Velsen-Zuid 2005, p.97 t/m 106.

Afbeelding 11
't Hof of De Breesaaperhof vóór
1904. Foto Noordhollands Archief,
Kennemer Atlas.

De huurders en de beschrijving van de boerderijen die in bezit zijn van Jacobus Stuart:³⁹

Wetevreden Best:

boerenwoning met schuur, stalling voor hoorvee en paarden, bouwland, hooiland, weiland, tuinland, opgaande bomen en houtgewas. De huurder is Jacob Visser voor 104 gulden per jaar.

1856 Barend van der Kolk.

1877 Cornelis van der Kolk.

De woning bij Wetevreden: verhuurd aan Cornelis Blom.

Schapenlust:

boerenwoning met schuur, kalverschuur, stalling voor hoornvee en paarden, bouwland, hooiland, weiland, tuinland, opgaande bomen en hakhout. De huurder is Christiaan Warmenhoven.

1856 Arie Schoorl voor 449 gulden per jaar.

1868 Th. Braam. In 1903 de villa Bleijenhoeve.

De woning bij Schapenlust: Dirk Venhoek.

Onrust:

boerenwoning met karnhuis, karnmolen, schuur, stalling voor hoornvee en paarden, bouwland, weiland, tuinland en opgaande bomen. De huurder is Barend van der Kolk voor 552 gulden per jaar.

De woning bij Onrust: verhuurd aan Pieter Vrij.

De Nieuwe Landbouw:

boerenwoning met schuur, bouwland, weiland, tuinland en opgaande bomen. De huurder is Jacob de Lange.

De woningen bij de Nieuwe Landbouw: verhuurd aan de weduwe Arie Metselaar, Frederik de Lange en Jan Migiels.

De woning bij de Nieuwe Landbouw, waarin een herberg wordt gehouden met bijbehorend land: verhuurd aan Gerrit Goosens.

De woning bij de herberg: verhuurd aan Albertus Georg Daldorp.

Volgens het kadaster bestaat de woning bij de herberg uit meerdere woningen.

---

³⁹ NHA. Notarieel Archief Velsen, inv. nr. 67 akte 70 en 71.
Handschrift J. van der Linden Sr. Beverwijk.

Kalkoven:

boerenwoning met schuur, stalling voor hoornvee en paarden, bouwland, weiland, tuinland, opgaande bomen en hakhout. De huurder is Hendrik Brinkman voor 500 gulden per jaar.

Paltserhof:

boerenwoning met stalling voor hoornvee en paarden, bouwland, weiland, tuin en duinlanden. De huurder is Christiaan Hobl voor 250 gulden per jaar. In 1856 aan Th. Braam voor 200 gulden per jaar. In 1862 Jacobus Engelhart.

In 1847 liet Jacobus van de Meulen het herenhuis op Velserbosch slopen. Met het afbraakmateriaal liet hij op de plaats van boerderij Onrust een landbouwloods, een huis en een stal bouwen. Jacobus ging in het huis wonen en gaf dit de naam Breesaperhof. Deze hof is een klein buitverblijf dat later als pension in gebruik werd genomen. Uiteindelijk werd het pension gesloopt om plaats te maken voor de Noordersluis die gebouwd werd tussen 1923 en 1930.

De beide eigenaren van de Breesaap gingen over tot een grote herverkaveling en ontginning van de percelen in de Breesaap om die geschikt te maken voor grootschaliger boerenbedrijven die voornamelijk actief moesten zijn in de landbouw maar ook in de veehouderij. De duinpercelen aan de westzijde van de Breesaap werden wel herverkaveld maar nog niet ontgonnen. In 1850 werden deze werkzaamheden beëindigd. Toen bestond de Breesaap uit de volgende percelen (zie afbeelding 10):

Aalbrecht Arent Del Court van Krimpen

Beplante grond 277

Bouwland 251, 256, 260, 261, 263, 264, 266, 267, 272, 274, 275

Bos 252, 255, 258, 265, 268, 269, 273, 276, 279, 282, 283

Huis en erf 253 (De Windhond)

Huis en erf 284 (Boschlust)

Landweg 262

Tuin 254, 278, 281

Weiland 257, 259, 270, 271, 280

Jacobus Stuart

Beplante grond 346

Bos 285, 335, 342, 348, 350, 358, 380, 381, 383, 407, 427, 445, 447, 449, 450, 461

Bouwland 286, 287, 288, 289, 300, 301, 302, 303, 307, 308, 311, 312, 314, 315, 316, 317, 320, 321,

323, 324, 329, 331, 332, 333, 337, 340, 341, 351, 352, 355, 356, 357, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378,

385, 386, 387, 388, 390, 399, 400, 401, 402, 408, 409, 412, 413, 416, 417, 418, 419, 420, 424,

425, 426, 428, 431, 432, 433, 434, 437, 438, 442, 452, 453, 454, Duin 389, 391, 392, 393, 395

Duinland 304, 306, 309, 310, 318, 319, 328, 353, 354, 394, 397, 398, 410, 411, 429, 430, 435, 436,

439, 440, 455, 456, 459, 460

Erf 347

Afbeelding 12
De boerderij Boschlust voor de bouw van het herenhuis in 1892.
Foto Noordhollands Archief,
Kennemer Atlas.

Afbeelding 13
Karel Johannes Cornelis Del Court
van Krimpen voor Boschlust
in 1890. Foto Noordhollands
Archief, Kennemer Atlas.

Huis en erf 292 (Wel te Vreden)
Huis en erf 344 (Schapenlust)
Huis en erf 382 (Werklust)
Huis en erf 396 (Paltzerhof)
Huis stal en erf 446 (Breesaperhof)
Huis en erf 4 woningen 414 (De Nieuwelandbouw)
Laag duin 338, 339, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 421, 422, 423
Landweg 262, 325, 326, 327, 359, 441, 443, 458, 462, 463
Schuur landbouw 457
Tuin 290, 291, 334, 343, 345, 349, 379, 384, 403, 404, 448, 451
Weiland 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 313, 322, 330, 336, 444.
Watering 464

Albertus Georg Daldorp

Bouwland 416
Huis erf 5 woningen 415
Tuin 404, 405, 406

Afbeelding 14
Het buitenverblijf Boschlust
in 1902, rechts het herenhuis
met daarachter het restant
van de boerderij. Dit restant is
vermoedelijk het stalgedeelte.
Links het nieuwe woonhuis
voor de boerenfamilie die in
de boerderij woonde. Foto
Noordhollands Archief, Kennemer
Atlas.

Afbeelding 27

Boschlust in 1938, rondom het afgegraven terrein. Noordhollands Archief, Kennemer Atlas.

We gaan nu eerst in op het noordelijk deel van de Breesaap dat in bezit was gekomen van Aalbrecht Arent Del Court van Krimpen. Hij was eigenaar van de nabij liggende hofstede Rooswijck. In het aangekochte deel stonden boerderij De Windhond die beschreven werd als een *boerderij met stalling voor hoornvee en paarden*. Bij de boerderij stonden opgaande bomen. De boerderij bestond uit een houten stolpschuur waartegen een in steen opgetrokken woongedeelte stond. Op het stolpdak stond een windwijzer met de figuur van een windhond. Het land bij de boerderij bestond uit bouwland, weiland en tuinland. Hieruit blijkt dat het om een gemengd bedrijf ging voor veehouderij en akkerbouw. De boerderij werd in 1845 verhuurd aan Gijsbert de Bie voor 325 gulden per jaar.

De boerderij Boschlust had een gelijke omschrijving met daarbij nog de vermelding dat er tuinland bij lag. Bij de boerderij stonden opgaande bomen en er lag een stuk bos met hakhout. Hieraan ontleende de boerderij zijn naam. De boerderij werd verhuurd aan Theodorus Braam voor 300 gulden per jaar. De boerderij Boschlust was een stolpboerderij die -gezien het venstertype- in de 18e eeuw herbouwd of verbouwd was.

Bij de herverkaveling liet Del Court van Krimpen de westelijke ringsloot van het noordelijk deel van de Breesaap verleggen naar het westen. Del Court van Krimpen overleed in 1884 waarna zijn bezit in de Breesaap overging naar zijn zonen Aalbrecht Arent jr. en Martinus Gerard Pieter. In 1885, bij de verdeling van het gehele bezit in Velsen tussen de kinderen Del Court van Krimpen kwam het bezit in de Breesaap in eigendom van de jongste zoon Karel Johannes Cornelis. Karel Johannes Cornelis was actief in de landbouwwereld. In Velsen was hij secretaris van de plaatselijke afdeling van de Hollandse Maatschappij van Landbouw. Deze afdeling had 83 leden. In 1892 liet hij de boerderij Boschlust deels slopen en hij bouwde tegen het overgebleven deel een herenhuis. Tevens werd de bosaanleg uitgebreid. Het geheel kreeg de allure van een buitenverblijf.

In 1899 volgde nog een verbouwing. In dat jaar trouwde hij met Suzanna de Stüler. Zij gingen op Boschlust wonen. De familie die toen op de boerderij woonde kwam in een woonhuis te wonen naast het herenhuis, dat grotendeels nieuw was.

De boeren worden verdreven

Door het graven van het Noordzeekanaal was de grondwaterstand in de Breesaap gedaald en droogde het land uit waardoor de exploitatie van de boerderij achteruit liep. Bovendien ontstond er behoefte aan industrieterrein. In 1918 verkocht hij dan ook zijn bezit in de Breesaap aan de N.V. Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken die het bestemden als industrieterrein. Del Court van Krimpen verhuisde naar het dorp Teteringen bij Breda.

Boerderij De Windhond werd in 1929 gesloopt. Het terrein rond Boschlust werd afgegraven ter voorbereiding van de vestiging van industrie.

In 1939 werd het buiten Boschlust met de boerderij gesloopt. De bewoners van de boerderij, Elias de Bie met zijn gezin, verhuisden naar een boerderij in de Wijkermeerpolder. Ten oosten van Boschlust werden de walserijen voor de firma van Leer gebouwd en ten zuiden werd de Staalhaven gegraven. Daarna werden er nog meer fabriekshallen gebouwd.⁴⁰

40 J. Morren, Kastelen en buitenplaatsen in Velsen, deel 3 IJmuiden, Velsen-Zuid en -Noord, Velsen-Zuid 2005, p. 97 t/m 106.

We vervolgen nu met de geschiedenis van de boerderijen in het deel van de Breesaap dat in bezit was van Jacobus Stuart.

Jacobus Stuart verwachtte misschien na de verbetering van de Breesaap een goede winst te maken met de verkoop van zijn deel van de Breesaap, met daarin het herenhuis Breesaperhof, vijf boerderijen een aantal woningen. In 1851 verkocht hij dit deel aan Adrianus Johannes Bik en Jan Willem Arnold voor 88.700 gulden. Het deel van de hofstede Velserbosch dat hij nog in bezit had verkocht hij in 1850 voor 7.000 gulden. Hij maakte uiteindelijk aanzienlijk verlies omdat hij al het voorgaande in 1845 aankocht voor 145.385 gulden.⁴¹ Wel had hij intussen iets verdiend door de verpachting van het land en de boerderijen.

Adrianus Johannes Bik was een gepensioneerde ambtenaar uit Oost Indië. Jan Willem Arnold was chef van het handelshuis Arnold en zonen in Batavia en grondeigenaar op Java. Hij was getrouwd met de rijke Augustina Michiels. De beide heren woonden aan de Heerengracht in Amsterdam. Adrianus Johannes Bik was getrouwd met Anna Maria Arnold, de zuster van zijn compagnon. Het tweemanschap bracht verbeteringen aan in de Breesaap. Er werden nieuwe wegen aangelegd, de ontginning werd voortgezet, er werden bospercelen aangelegd en enkele nieuwe boerderijen gebouwd.⁴²

De nieuwe boerderijen waren Middenhoven, Maria Hof, Breesaap Oost, Breesaap West en Achter Hof.⁴³ Van deze boerderijen is weinig bekend. Op deze boerderijen gaan we verder niet in. Ze behoren immers niet tot de oude boerderijen waarvan de boeren ooit tienden hebben betaald.

Boerderij De Nieuwe Landbouw werd in 1855 verbouwd tot een woning met smederij. In 1868 werd De Nieuwe Landbouw nog terugverbouwd tot boerderij maar in 1875 volgde de sloop. Op de plaats van de boerderij werd toen een huis gebouwd waarmee de geschiedenis van de boerderij beëindigd werd.

In 1867 verkochten Bik en Arnold een brede strook grond van de Breesaap aan de Amsterdamse Kanaal Maatschappij voor de aanleg van het Noordzeekanaal.

De aanleg van dit kanaal was de inleiding tot het verloren gaan van de Breesaap. In het zelfde jaar werden de gronden van de Breesaap ondergebracht in een burgerlijke maatschap. In de strook grond die verkocht was aan de Kanaal Maatschappij lag de boerderij Kalkoven. De boerderij Paltzerhof werd in 1872 verkleind en in 1878 ook verkocht aan de Kanaal Maatschappij. Die verkocht de boerderij in 1881 door aan het Departement van Oorlog dat in de nabijheid van de boerderij een fort liet bouwen. Dit fort zou deel gaan uitmaken van de Stelling van Amsterdam, die werd gebouwd tussen 1880 en 1914.⁴⁴ In opdracht van dit departement werd de boerderij in 1888 afgebroken.⁴⁵ In 1901 ging het erf waarop de boerderij had gestaan over naar Rijks Waterstaat ten behoeve van het toeleidingskanaal dat gegraven werd naar de te bouwen Middensluis die in 1896 gereed kwam.⁴⁶

De laatste boer die op de Paltzerhof woonde was Theodorus of Dorus Braam. Omstreeks 1840 was hij met zijn gezin uit het land van Kleef naar de Breesaap getrokken. Hier werd hij pachtboer bij Jacobus Stuart op boerderij Boschlust. Dorus was getrouwd met Henrica Massop. Uit het huwelijk kwamen 9 kinderen voort.

Toen Jacobus Stuart de boerderij Boschlust in 1845 verkocht aan Aalbrecht Arent Del Court van Krimpen was Dorus Braam nog steeds de huurder van de boerderij. Vermoedelijk kon hij het niet vinden met de nieuwe eigenaar want hij verhuisde naar Boerderij de Paltzerhof. Zoals eerder vermeld was deze boerderij gebouwd tussen 1838 en 1845 in opdracht van Jacobus Stuart en hij werd verhuurd aan Christaan Kohl. De verhuizing naar de Paltzerhof zal voor Dorus een noodsprong geweest zijn, want deze boerderij lag temidden van de veel minder vruchtbare duinlanden in de Breesaap, terwijl bij Boschlust nog wei en bouwland hoorde. De Paltzerhof had eerst de naam Schralenstein gehad,

---

41 NHA. N.V. Maatschappij de Breesaap 1812-1914, doos IV inv. nr. 92.

42 J. Morren, *Kastelen en buitenplaatsen in Velsen*, deel 3 IJmuiden, Velsen-Zuid en -Noord, Velsen-Zuid 2005, p. 97 t/m 106.

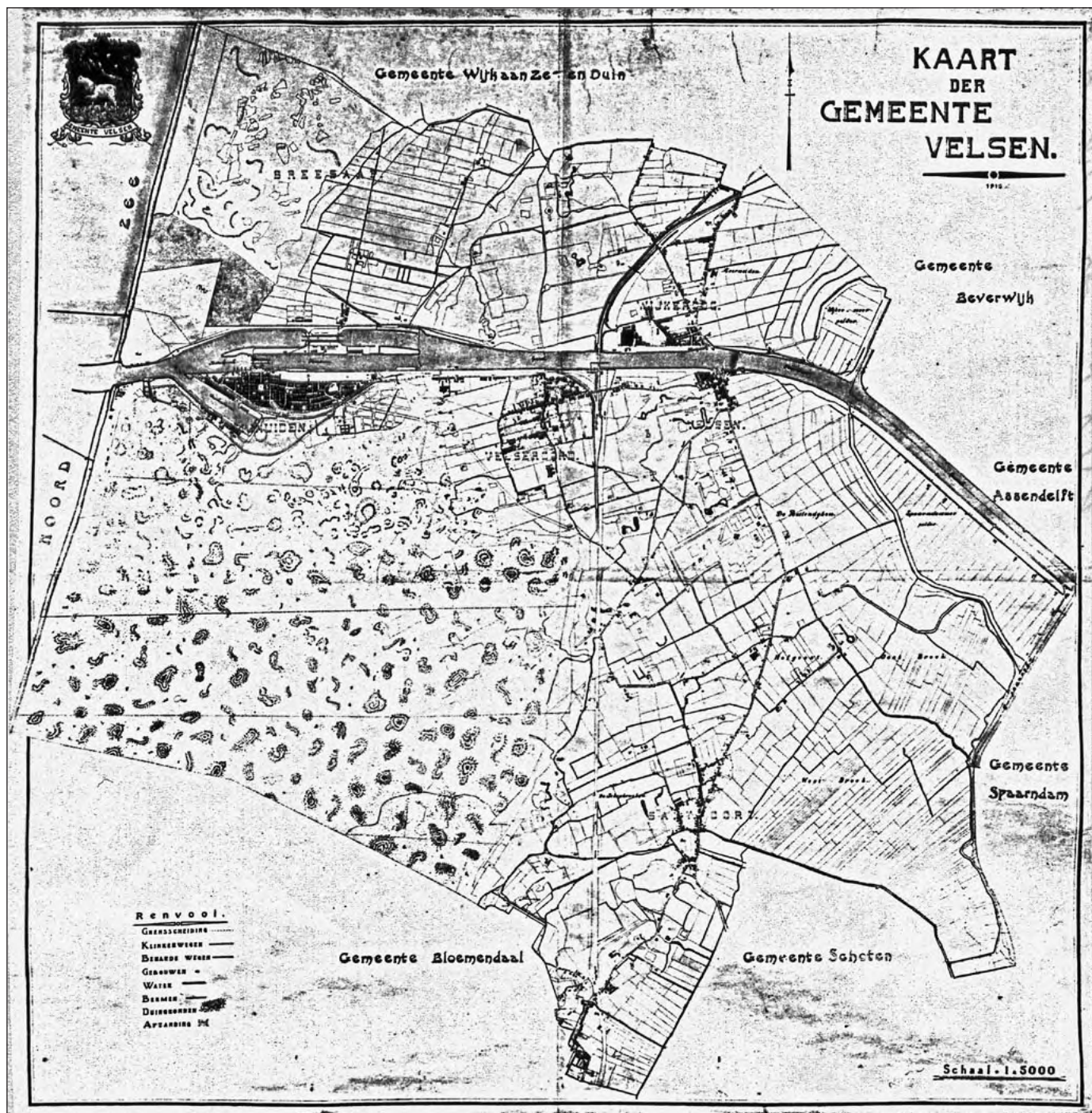
43 Nico Braam, *M'n vader was een Duitser en m'n moeder was een Geldersman, geschiedenis van de familie Braam*, Arnhem 1985.

NHA. N.V. Maatschappij de Breesaap 1812-1914, doos IV inv. nr.10, 11 en 14.

44 *De stelling van Amsterdam*, uitgave Provincie Noord-Holland, Haarlem 1997.

45 NHA. Kadaster Velsen, toegangs nr. 632, inv. nr. 4188 art. 419, inv. nr. 4189 art. 689, inv. nr. 4190 art. 748, inv. nr. 4192 art. 419, 668, 689 en 748,

46 NHA. Kadaster Velsen, toegangs nr. 632, inv. nr. 4194 art. 1250 en 1351.

wat wel iets zegt over de matige exploitatiemogelijkheden. Dorus Braam kon hier niet veel anders doen dan schapen houden en hij verbouwde nog wat aardappelen en graan. Kennelijk kon hij het met Jacobus Stuart goed vinden, want hij verrichtte diensten voor Jacobus Stuart en zijn vrouw werkte op de Breesaperhof. Toen de Patzerhof met de rest van de zuidelijke Breesaap in 1851 werd verkocht aan Bik en Arnold bleef hij huurder van de boerderij. Zijn vrouw zou ook in dienst blijven op de Breesaperhof. Eén van zijn dochters werd in 1852 op de Breesaperhof geboren. Bij de heren Bik en Arnold fungeerde hij als contactman tussen de pachtboeren en het kantoor in Amsterdam. De aanleg van het Noordzeekanaal en de daarmee dalende grondwaterstand maakte al snel zijn boerderij niet meer lonend. In 1868 verhuisde hij naar boerderij Schapenlust waar hij in 1880 zijn werkzaamheden beëindigde. De inboedel en het vee van de boerderij werden op een openbare veiling verkocht. De veestapel was niet groot en bestond uit drie koeien, drie vaarsen, twee paarden en zeven stuks vee dat niet nader omschreven werd. Dorus Braam overleed in 1884.⁴⁷

Afbeelding 28

Kaart van de gemeente Velsen uit 1915. Linksboven de Breesaap, doorsnede door het Noordzeekanaal en deels bebouwd met IJmuiden. Noordhollands Archief, Kennemer Atlas.

⁴⁷ Nico Braam, *M'n vader was een Duitser en m'n moeder was een Geldersman, geschiedenis van de familie Braam*, Arnhem 1985.

NHA. Doop trouw en begraafboeken van Velsen, boek nr. 3 en de aansluitende fiches betrekking hebbende op de familie Braam.

Afbeelding 29

Doorgraving van het Breesaaperduin of Adrichemmerduin ten behoeve van industrievestiging in de Breesaap. Foto beschikbaar gesteld door P. Vons, IJmuiden.

Adrianus Johanus Bik overleed in 1872. Zijn bezittingen gingen over naar zijn zwager Arnold en zijn kinderen Frederik Arnold, Eduard Hugo en Corolina Jeanette Constance. Zijn derde zoon Jan Butin wordt niet als mede-eigenaar vermeld. In 1879 werd een gedeelte van de Breesaap dat zij in bezit hadden, inclusief de Breesaperhof, verkocht aan Jan Willem Arnold. Het andere deel van het bezit in de Breesaap werd ondergebracht in de Maatschappij IJmuiden en kwam onder leiding van de kleinzoon van Adrianus Johannus Bik, Adrianus Johannes Emanuel Arnold. Hier werd het huidige Oud IJmuiden gebouwd.

Jan Willem Arnold overleed in 1886 waarna het bezit in de Breesaap in 1887 in successie overging naar zijn zoon Jan Willem Reinier Arnold en consorten. Zij lieten de boerderij Schapenlust in 1889 slopen. In 1890 werd de Maatschappij De Breesaap opgericht waarin de bezittingen van Jan Willem Reinier en consorten worden ondergebracht. De Maatschappij kwam onder directie van A.J.H. Reijnders in Aerdenhout. Deze maatschappij verkocht het terrein waarin de boerderij Schapenlust stond in 1903 aan Johan Muijsken, een fabrieksdirecteur uit Amsterdam, die hier de villa Bleijenhoeve liet bouwen.

Afbeelding 30

De NV. Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken gaat steeds meer ruimte van de Breesaap in beslag nemen. Op de achtergrond is een laatste deel van de Breesaap te zien. Luchtfoto KLM.

Afbeelding 31

De Hoflaan in de Breesaap in 1918. Zo was het en zo zal het niet meer worden. Noordhollands Archief, Kennemer Atlas.

In 1918 werd door de Maatschappij een deel van de Breesaap en boerderij Weltevreden verkocht aan de NV. Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken. Op dit deel van de Breesaap kwamen een kooksfabriek en twee hoogovens te staan. Boerderij Weltevreden werd in 1922 gesloopt.⁴⁸

Hiermee was de laatste van de oude oorspronkelijke boerderijen in de Breesaap gesloopt.

Ten eerste zal de Maatschappij de Breesaap hieraan veel geld verdiend hebben. Ten tweede was het niet zinvol meer om landbouw te bedrijven in de Breesaap. De aanleg van het Noordzeekanaal in een diep uitgegraven sleuf door de Breesaap had de grondwaterstand te ver doen dalen. Ook de gelijktijdige drooglegging van het Wijkermeer en het grootste gedeelte van het IJ had daarop grote invloed gehad. Als laatste kan genoemd worden het afgraven van de binnenduinrand, dat ook een daling van de grondwaterstand ten gevolge had. De gronden werden hierdoor minder geschikt voor de landbouw. De boeren in de Breesaap kwamen door uitdroging van hun landerijen voor grote problemen te staan.⁴⁹

Bij de bouw van de Middensluis, die in 1896 gereed kwam, verdween opnieuw een deel van de Breesaap. In 1904 ging de Maatschappij De Breesaap land verkopen. In 1914 werd de Maatschappij opgeheven, waarna in 1919 circa 68 percelen verkocht werden. In 1920 werden er nog 9 percelen onteigend. Uiteindelijk werden alle percelen verkocht aan derden. De uitbreiding van het sluisencomplex met de Noordersluis en het gemaal, de vestiging van grootschalige industrie en woningbouw waren er de oorzaak van dat de fraaie landbouwvlakte op een klein restant na geheel verdween.

Op de hoek van de Kanaalstraat en de Kerkstraat in oud IJmuiden is in een plantsoen nog een klein deel van de Breesaap bewaard gebleven. De beplanting met dennen zal uit latere tijd dateren.⁵⁰

Jan Morren, april 2007.

met dank aan W.J. Bosman, gemeente archeoloog van Velsen

48 NHA. Kadaster Velsen, Toegangs nr. 623, inv. nr. 4189 art. 2510, inv. nr. 4190 art. 748, inv. nr. 4192 art. 748, inv. nr. 4195 art. 1563 en 1587, inv. nr. 4201 art. 3591, inv. 4492 art. 27.

49 Pruisers A.P., Vos H.H. de, Valk L. van der, De geologische en landschappelijke ontwikkeling van het Breesaap duingebied, Tijdschrift Holland 1991, p. 138.

50 NHA. Kadaster Velsen, de periode 1897 tot met 1920. Theun de Vries, Dick Schaap en Siebe Rolle, *Eene plaats van grooten omvang*, IJmuiden 1976, p. 147 t/m 157.

Gebruikte afkortingen:

NA: Nationaal Archief,
Den Haag.

NHA: Noordhollands
Archief, Haarlem.

ORA: Oud Rechterlijk
Archief.